

Standpunt vermastering lerarenopleiding

Goedgekeurd op de Algemene Vergadering van 15/12/2011

1. SITUERING

De geïntegreerde lerarenopleiding is een professionele bacheloropleiding die kan gevolgd worden aan een hogeschool. Dergelijke opleiding heeft een omvang van 180 studiepunten en houdt zowel vakinhoudelijke als pedagogische competenties in. Het is momenteel decretaal verplicht om minstens 45 studiepunten te besteden aan de praktijk. De lerarenopleiding omvat drie opleidingen, met name het kleuteronderwijs, het lager onderwijs of het secundair onderwijs. Wanneer een student de professionele bacheloropleiding in het onderwijs, optie secundair onderwijs aanvat, kiest hij of zij twee vakken die die hij of zij bij het succesvol afronden van de opleidingen zal mogen onderwijzen.

In een aantal landen bedraagt de studieduur van dergelijke opleidingen echter vier tot zelfs vijf jaar. Naar aanleiding van dergelijke buitenlandse voorbeelden duikt in Vlaanderen hier en daar de discussie op met betrekking tot het vermasteren van de lerarenopleiding. Dit idee is door de minister van onderwijs, Pascal Smet, geopperd tijdens het groot loopbanenoverleg. De meerwaarde die Smet hierin ziet is enerzijds het verhogen van het aantal studenten die de lerarenopleiding volgen als de waardering voor dit beroep. Hiernaast zou ook de kwaliteit van de opleiding kunnen verbeterd worden. Ook zou een vermasterde opleiding een antwoord kunnen bieden op de noodzaak aan voldoende praktijkervaring en de stijgende complexiteit. Wanneer het idee doorgevoerd zal worden zal de opleiding tot bachelor in het onderwijs vervolgens geen 180 studiepunten meer bevatten maar 240 studiepunten. Dit houdt een verlenging van 60 studiepunten of één jaar in.¹

2. BEDENKINGEN

Het spreekt voor zich dat een vermastering van de initiële lerarenopleiding tal van consequenties heeft voor de studenten. VVS is voor een kwaliteitsverhoging van de lerarenopleiding en wil hier vervolgens ook constructief aan meewerken. De vermasterde lerarenopleiding is echter geen oplossing is voor de problemen die Minister Smet meent op te merken. VVS betwijfelt of een vermastering de beoogde kwaliteitsverhoging zal meebrengen.

1) PERCEPTIEPROBLEEM

Meer en meer opleidingen worden momenteel omgevormd naar een masteropleiding, dit past binnen het perceptieprobleem waarmee de huidige maatschappij momenteel te kampen heeft. Steeds meer en meer wordt er gestreefd naar het behalen van een masteropleiding. Dit heeft als gevolg dat studenten binnen een professionele opleiding en haar alumni ondergewaardeerd worden. Hierbij wordt er vergeten dat een professionele bachelor een volwaardig diploma bezit en perfect een job kan beoefenen. Het profiel tussen een professionele en een academische opleiding is verschillend, maar dat is net een grote meerwaarde.

De lerarenopleiding is momenteel een professioneel gerichte opleiding omdat de opleiding een zeer grote focus heeft op de praktijk van het lesgeven. Tijdens deze opleiding komt een student in contact komen met enerzijds de theoretische achtergrond die hij of zij nodig heeft om in het onderwijs te staan en anderzijds de

¹ Guy Tegenbos, Toekomstige leraars moeten jaar langer studeren, woensdag 26 oktober 2011.
(www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=GBD3HI191)

praktische ervaring. Het belang van deze praktische ervaring mag niet onderschat worden, zonder leerkrachten² die didactisch sterk onderbouwd zijn, zal er immers geen kwaliteitsvol onderwijs zijn.

2) BUDGETTAIRE KOST

Wanneer de opleiding tot professionele bachelor in het onderwijs zou vermasteren, betekent dit dat studenten een jaar extra zullen studeren. Dat zorgt voor een stijgende kost aangezien er immers tal van extra studenten hun onderkomen moeten vinden in deze instellingen, instellingen die nu al kampen met een capaciteitsprobleem.³ Ook zullen studenten een jaar langer inschrijvingsgelden moeten betalen. Hiernaast zijn er ook nog de sociale voorzieningen waarover zal moeten nagedacht worden, ook deze zullen moeten extra middelen moeten krijgen.

Naast deze sociale gevolgen voor de student, zijn er ook maatschappelijke kosten aan een vermastering verbonden. De overheid zal het extra jaar immers moeten financieren. Wanneer er geen extra financiële middelen voorzien worden, zal het verhogen van de kwaliteit van de opleiding zeer moeilijk worden.

3) **HIERNAAST ZAL NIET ALLEEN DE HERVORMING VAN DE OPLEIDING VOOR EXTRA KOSTEN ZORGEN. WANNEER DE AFGESTUDEERDE LEERKRACHTEN NADIEN WORDEN AANGENOMEN, MOETEN ZIJ VERGOED WORDEN OP MASTERNIVEAU. DIT ZAL VOOR EEN GROTE MEERKOST ZORGEN BIJ DE OVERHEID. KWALITEITSBEVORDERING**

.⁴ Onze pas afgestudeerde leerkrachten zijn zowel inhoudelijk als didactisch zeer onderbouwd. VVS stelt zich dan ook de vraag wat men de leerkrachten in dit extra masterjaar, zal laten doen. Wanneer men deze voornamelijk meer stage zal laten volgen zal men met een nog groter tekort van stageplaatsen kampen.⁵ Uiteraard kan men de dit extra jaar ook inhoudelijk invullen. De vraag is echter of dit een grote meerwaarde zal hebben voor de studenten en of dit zich vervolgens ook zal uiteten door middel van een kwaliteitsverbetering op de werkvloer. Voor VVS moet de lerarenopleiding sterk praktijkgeoriënteerd blijven.

De weg die je aflegt tot het behalen van je diploma van bachelor in het onderwijs is immers nog maar de eerste fase van je opleiding tot leerkracht, de tweede vangt aan bij de start van je loopbaan en eindigt bij het einde ervan. Leerkracht zijn leer je uit ervaring, het is een beroep dat zeer maatschappij-verbonden is en dat jaarlijks verandert en evolueert. Voornamelijk de eerste jaren zijn moeilijk vormen een uitdaging voor veel beginnende leerkrachten doordat ze nog onvoldoende over ervaring beschikken. Tijdens deze periode zou men echter wel aan kwaliteitsbevordering kunnen doen door deze leerkrachten meer te ondersteunen.⁶

VVS pleit er voor eerst de evaluatie van de lerarenopleiding te finaliseren voor structurele ingrepen te doen. Er moet met andere woorden zicht gekregen worden of het kwaliteitsprobleem zich effectief stelt (cijfergegevens ontbreken) en indien dat zou zijn, in welke mate.

4) REKRUTERINGSPROBLEEM

De lerarenopleiding heeft door de jaren heen te kampen gehad met een imago probleem. Vroeger hadden leerkrachten een hoge maatschappelijke status. Momenteel zijn leerkrachten deze rol verloren, dit onder andere doordat de ouders van de huidige kleuters en leerlingen even hoog of hoger geschoold zijn. Door dit verzwakte imago zouden de studenten minder kiezen voor een opleiding tot bachelor in het onderwijs. Als

² In deze tekst verstaan we onder het woord leerkracht zowel de kleuterleiders, onderwijzers als leerkrachten secundair onderwijs.

³ Verplicht brossen in Leuven, 28 september 2011. (www.demorgen.be/dm/nl/1344/Onderwijs/article/detail/1325571/2011/09/28/Verplicht-brossen-in-Leuven.dhtml)

⁵ Tot 20% van de stageaanvragen geweigerd (www.vvs.ac/persberichten/88-tot-20-stageaanvragen-lerarenopleiding-geweigerd).

⁶ Zie: 1) Meer begeleiding aan (beginnende) leerkrachten.

oplossing hiervoor ziet minister Smet vervolgens de vermastering van de lerarenopleiding. Wanneer de lerarenopleiding immers een masteropleiding zou zijn, zouden de leerkrachten over het algemeen hoger of gelijk geschoold zijn met de ouders van de kleuters en leerlingen.

Het lijkt VVS echter vreemd om het rekruteringsprobleem aan te pakken door programmawijziging. Het zou echter beter zijn wanneer de overheid tijd en middelen zou steken in een zoektocht naar een oplossing voor een onderwaardering van de professionele bachelors.

Wanneer men kiest voor een beroep als leerkracht is dit vaak omdat men op een zeer praktische manier met theorie wil bezig zijn en omdat men leerlingen informatie wil bijbrengen. Het zou vreemd zijn om aan dergelijk praktisch beroep een zeer theoretische opleiding te koppelen. Op deze manier representeert de inhoud van de opleiding deze van het beroepsleven amper. Dit zou ten allen tijde moeten vermeden worden. Het onderwijs heeft immers voornamelijk nood aan gepassioneerde lesgevers, niet aan theoretici voor de klas.

De problematiek betreffende de rekrutering van leerkrachten ligt vervolgens dus niet aan de inhoud van de opleiding, maar aan de blijvend verminderende waardering voor de leerkracht.

De verminderende waardering van de leerkracht is echter niet de enige oorzaak van het tekort aan leerkrachten. Het is echter ook zo dat veel leerkrachten de eerste jaren problemen ondervinden bij het vinden van een vaste job. De leerkrachten moeten vaak van de ene interimbetrekking naar de andere gaan. Dit schrikt veel afgestudeerden af waardoor ze kiezen voor een vast beroep binnen een andere sector, met een leerkrachtentekort tot gevolg.

5) INTERNATIONALE VERGELIJKBAARHEID.

Ook de internationale vergelijkbaarheid vormt een argument tot het omvormen van de opleiding professionele bachelor in het onderwijs tot een masteropleiding. Wanneer deze opleiding in Vlaanderen zou hervormd worden zou ze immers op hetzelfde niveau terecht komen van deze in het buitenland. Hier dient echter een kanttekening bij gemaakt te worden. Het is inderdaad in een tal van andere landen de opleiding tot leerkracht vier of zelfs vijf jaar bedraagt, maar soms is het in deze landen zo dat het secundair onderwijs er geen zes jaar bedraagt.

Bijvoorbeeld: In Nederland duurt de opleiding tot onderwijzer vier jaar. Wanneer het traject van kleuter tot en met afgestudeerde van het secundair onderwijs zonder problemen verloopt beginnen ze aan de opleiding tot leerkracht in het jaar waarin ze 17 worden. In Vlaanderen daarentegen duurt de opleiding tot onderwijzer drie jaar maar wordt aangevangen in het jaar dat de student 18 wordt, dit uiteraard op voorwaarde dat het voorafgaande traject vlot verloopt.

Dit verschil binnen de onderwijssystemen kan ervoor zorgen dat er bij de internationale vergelijkbaarheid van de opleidingen te kort door de bocht gegaan wordt. Andere contexten waar ook rekening mee gehouden dient te worden zijn:

- niveau van het secundair onderwijs,
- status van het beroep,
- salaris,
- soorten leraars,
- vereist aanvangsniveau,
- in de meeste landen van Europa is er weinig of geen systematisch kleuteronderwijs. Het gaat vaak om vormen van (betalende) kinderopvang, ressorterend onder een ministerie van bv. sociale zaken.

6) VAN 2 NAAR 5 IN 3 DECENNIA?

Momenteel is de overheid de vierjarige opleidingen, dit zijn opleidingen met drie academische jaren en één masterjaar, aan het omvormen tot vijfjarige opleidingen, dit wil zeggen een opleiding met drie academische jaren en twee masterjaren. Wanneer men de lerarenopleiding zal omvormen tot een masteropleiding zal deze, volgens de huidige plannen, drie academische jaren en één masterjaar omvatten. Langs de ene kant vormt men de huidige vierjarige opleidingen dus om tot vijfjarige opleidingen en langs de andere kant gaat men opnieuw vierjarige opleidingen creëren.

Door middel van de te bespeuren contradictie heeft VVS de vrees dat de lerarenopleiding vervolgens op korte termijn niet tot een vierjarige maar zelfs tot een vijfjarige opleiding zou omgevormd worden. Laten we niet vergeten dat tot 1984 de opleiding die leidde tot leerkracht nog een tweejarige opleiding was. De omvorming van de tweejarige opleiding tot de driejarige opleiding was bovendien een gevolg van een tewerkstellingsmaatregelen, er was toen immers een groot overschot aan pas afgestudeerden. Het was in geen geval een gevolg van een pedagogisch onderbouwde wijziging. En net dit verhaal zou zich ook nu afspelen. Men zou weer een andere reden laten voorgaan op een pedagogische, met name deze van de rekruteringsproblematiek.

Bovendien heeft men te kampen met een tekort aan leerkrachten dat tegen 2020 enorme getallen zal aannemen, door middel van het uitbreiding van de studieduur omvang van de lerarenopleiding zal deze problematiek enkel grotere proporties aannemen.⁷ Onze maatschappij heeft dus niet enkel kwaliteitsvolle leraren nodig, maar ook voldoende leraren.

7) BREED OVERLEG NOODZAKELIJK

Los van de inhoudelijke discussie vindt VVS het noodzakelijk dat het debat over de vermastering breed wordt gevoerd. Allereerst moet dat met de betrokken partijen, waaronder leerlingen en studenten, gebeuren. Daarnaast is er ook noodzaak aan een breed maatschappelijk debat. Is het immers wel maatschappelijk wenselijk om voor al het onderwijzend personeel masterdiploma's te vereisen?

3. ALTERNATIEVEN

VVS reikt enkele alternatieven aan in debat bij vorig punten.

1) MEER BEGELEIDING AAN (BEGINNENDE) LEERKRACHTEN.

Zoals reeds een paar keer aangehaald in de tekst hebben voornamelijk heel wat beginnende leerkrachten moeilijkheden met het lesgeven. Hierdoor zijn er enorme drop-outcijfers. Maar 50% van de afgestudeerde leerkrachten begint in het onderwijs. Van deze 50% blijft er na vijf jaar amper de helft over. Dit wil zeggen dat er maar 25% van de afgestudeerde bachelors in het onderwijs ook voor de klas blijft staan. Een oplossing tot het verkleinen van deze hallucinante drop-out cijfers is een mentorrol voor de oudere, wat meer ervaren leerkrachten. Het spreekt voor zich dat deze rol niet exclusief mag weggelegd zijn voor oudere leerkrachten, ook deskundigen die spreken over hun vakgebied of jonge leerkrachten die spreken over hun ervaringen kunnen hier een grote meerwaarde aangeven. Het is belangrijk dat de overheid ook de praktijk van levenslang leren in het lerarenberoep erkent, ondersteunt en waardeert.

Om de kwaliteit van leraren te verhogen en om hen, zeker aan de start van hun loopbaan, voldoende te ondersteunen, kan hen inhoudelijke ondersteuning aangeboden worden, bijvoorbeeld op gebied van

⁷ 20 000 leraars te kort tegen 2020. (<http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=JL3EPIGI>)

vakinhoudelijke pakketten, maar ook door leerkrachten materiaal waarin ze zich zelf kunnen verdiepen aan te reiken.

2) LEVENSLANG EN LEVENSBREED LEREN

We leven in een wereld in ontwikkeling die de laatste jaren steeds sneller verandert. Via levenslang leren kan het onderwijs op elk moment blijven inspelen op deze veranderende maatschappij. Op basis van bijscholing, al dan niet door 'zelfstudie' of door het vormen van nascholingen, stijgt de kwaliteit van de betrokken leerkrachten. Daarnaast vergroot door deze vorm van levenslang leren de uitdaging van het lerarenberoep. Evident moeten aangeboden opleidingen kwalitatief hoogstaand zijn, genoeg prikkelend en toepasbaar zijn in de schoolpraktijk en ook rekening houden met de waardevolle ervaring van leerkrachten.

Een goede opleiding met vakinhoudelijke kennis, didactiek en stages vormen een belangrijke basis voor leraars. Het is echter belangrijk te beseffen dat leerkrachten pas leerkrachten worden door het lerarenberoep uit te oefenen. Het zandbakmodel van stages is daarbij niet hetzelfde als de werkelijke lespraktijk.

3) ONDERSTEUNING VAN LEERKRACHTEN DOOR MASTERS

VVS vindt het een interessante piste om leerkrachten in de scholen te laten ondersteunen door specifieke masters. Zo kunnen masters in de pedagogie en logopedie enerzijds extra aandacht voorzien aan leerlingen met specifieke noden en zo een antwoord bieden op de diversiteit in de scholen. Daarnaast kunnen zij integraal deel uitmaken van het schoolteam en daarbij leerkrachten bij specifieke problemen ondersteunen en zo levenslang leren 'intra muros' organiseren.

4) DE LERARENLOOPBAAN BLIJVEND AANTREKKELIJK MAKEN

Om voldoende kwaliteitsvolle studenten aan te trekken en kwaliteitsvolle leerkrachten te behouden, is het noodzakelijk dat de loopbaan van leerkrachten aantrekkelijk is. De problematische wijze waarop beginnende leerkrachten starten, niet zelfden met verschillende kleine opdrachten in verschillende scholen, zorgt voor weinig stimulansen om leerkracht te zijn. Daarnaast moet ook de maatschappelijke waardering voor het lerarenberoep stijgen. Bovenstaande alternatieven reiken manieren aan waarop dat mogelijk is en waardoor leerkrachten 'scherp' blijven.

4. CONCLUSIE

De minister van onderwijs heeft het idee geopperd om aan de opleiding tot professionele bachelor in het onderwijs een masterjaar toe te voegen. VVS staat achter een verhoging van de kwaliteit van de lerarenopleiding, maar vindt dat een vermastering geen oplossing is voor de gepercipieerde problemen en heeft echter een aantal bedenkingen:

- De voorstellen gaan mee in het perceptieprobleem dat masters meer waard zijn dan professionele bachelors;
- De budgettaire kost voor een vermastering zal hoog zijn;
- Een vermastering lost niet noodzakelijk het kwaliteitsprobleem op;
- De instroom voor de lerarenopleiding dreigt te verminderen waardoor het rekruteringsprobleem alleen maar toeneemt;
- Het argument van internationale vergelijkbaarheid moet in de brede onderwijscontext bekeken worden;
- De lerarenopleiding is de laatste tijden in duurtijd reeds sterk gewijzigd;
- Een breed overleg is noodzakelijk voor ingrepen genomen worden.

VVS wilt echter wel een aantal alternatieven aanbieden voor de hervorming. Hierbij werd er gedacht aan:

- Meer begeleiding aan (beginnende) leerkrachten;
- Levenslang en levensbreed leren;
- Ondersteuning van leerkrachten door masters;
- De lerarenloopbaan blijvend aantrekkelijk maken.